

№ 8 (361)
Люты 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Надзённае: «як спадчына і завет»** — *стар. 2*
- ☞ **Міфы і праўда: ваенныя лётчыкі і продкі-ўніаты** — *стар. 3 і 4*
- ☞ **Радавод: паходжанне прозвішчаў беларусаў** — *стар. 5*

У Мінску прайшлі чарговыя «Таўкачыкі»!

Рэпартаж гл. на стар. 2

«Казюкі» ад «Белых варон»

Творчае аб'яднанне аматараў лямца «Белыя вароны» прывітала набліжэнне вясны арыгінальнай беларуска-літоўскай выстаўкай, што адкрылася ў Мінскім музеі сучаснага мастацтва. Яна распачынае творчы праект «Снежны ком», які плануецца ладзіць штогод. Як адзначыла куратар выстаўкі Вераніка Фаміна, назва імпрэзы ўзятая ад традыцыйных літоўскіх вербачак, якія вырабляюць літоўцы да народнага свята «Казюкас» (да дня Казюкаса, святага Казіміра), які адзначаецца 4 сакавіка. Майстры складаюць разнастайныя ўпрыгожанні з высушаных раслінаў, кавалачкаў каляровай паперы і тканіны. «Казюкі» сталі крыніцай натхнення для літоўскіх і беларускіх майстроў, якія працуюць з лямцам.

Літва прадстаўленая творами пяці майстроў з найбольш характэрнымі для іх творчасці працамі, аб'яднанымі адмысловым увасабленнем у лямцы традыцыйных «Казюкаў». Беларускіх удзельнікаў паўтара дзясятка. Іх працы выкананыя ў розных тэхніках і прыёмах валяння і больш разнастайныя па тэматыцы. Гэта арт-аб'екты Ганны Шапашнікавай, вазы Ірыны Лагуноўскай і Ганны Шапашнікавай, пано Наталлі Сушкевіч, карціны Анжалікі Міцкевіч.

Наталі КУПРЭВІЧ,
фота аўтара

Кароль Стах у суседзяў

Шматмоўнае выданне аповесці Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха», што нядаўна выдаў Беларускі фонд культуры, становіцца вядомым і за межамі краіны. Так, 15 лютага яго прэзентавалі ў Кіеве. У мерапрыемстве ўзялі ўдзел вядучыя навукоўцы і выкладчыкі кіеўскіх ВНУ, студэнты факультэта беларусістыкі Інстытута філалогіі Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Т. Шаўчэнкі, які, нагадаем, быў адкрыты напрыканцы мінулага года. Прадстаўнікі беларускай дыяспары адзначылі, што аповесць была перавыдадзена не выпадкова. Твор можна смела адносіць да сусветных шэдэўраў мастацкага слова, ён добра вядомы і папулярны сярод украінскіх чытачоў.

Нягледзячы на тое, што кніга напісаная ў жанры гістарычнага дэтэктыва, яна і сёння не страціла сваёй актуальнасці. Пад час прэзентацыі студэнты факультэта беларусістыкі чыталі ўрыўкі з твораў У. Караткевіча, быў паказаны фільм «Свет Караткевіча» кінастудыі «Беларусьфільм», да імпрэзы арганізаваная кніжная выстаўка, дзе прадстаўлены больш за 50 зборнікаў і асобных твораў, часопісных выданняў пісьменніка з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Украіны.

Мерапрыемства арганізавалі Пасольства Беларусі ва Украіне і кіраўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя Вярыдскага. Тры асобнікі новай кнігі беларускім пасольствам былі перададзеныя Нацыянальнай бібліятэ-

цы і Нацыянальнаму музею літаратуры Украіны, Цэнтру беларускай мовы і культуры пры Інстытуте філалогіі Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта.

А 17–19 лютага ў літоўскай сталіцы прайшоў XII Міжнародны кніжны кірмаш. На ім таксама прагучала тэма беларускай кнігі. З нагоды 100-годдзя нараджэння быў ушанаваны пісьменнік, лаўрэат Нобелеўскай прэміі Чэслаў Мілаш (чый род паходзіць з Паўночна-Заходняй Беларусі), прайшла прэзентацыя чатырохмоўнага «Дзікага палявання караля Стаха», іншых новых кніг беларускіх пісьменнікаў.

Паводле матэрыялаў друку

Зімовыя таўкачыкі

На пачатку лютага ў Беларусі фалькларыст, лідар і саліст фальк-рок-шоў «Ur'ia» Юры Выдронак пры падтрымцы Міністэрства культуры ладзіў шосты фальк-мадэрн фэст «Таўкачыкі». Нагадаю, што першая імпрэза адбылася ў 2000 г. у тэатры эстрады БДУ культуры і мастацтваў; потым ён праходзіў у 2004, 2008 («Таўкачыкі на Каляды», «Таўкачыкі на Юр'я») і 2009 («Таўкачыкі на Дзяды») на сцэне Купалаўскага тэатра гадах. Мэта праекта – далучэнне моладзі да беларускага фальклору і прапаганда нацыянальнага фальк-мадэрну.

Сэлетню тэматыку канцэрту задало фальк-рок-шоў «Ur'ia», што прадставіла «Шчодры вечар» у сучаснай апрацоўцы. Потым былі вясельныя песні ў выкананні гурта вёскі Ольніца Глускага раёна, калядны карагод з казой выканаў дзіцячы фальклорны калектыў САШ № 3 г. Мінска «Гарлачыкі», прагучалі аўтэнтчныя песні ў выкананні этнаграфічных гуртоў з вёсак Обчын, Ямінск, Закальное і Рачэнь Любанскага раёна. Упершыню ў Мінску на вялікай сцэне этнаграфічны гурт вёскі Дубрава Глускага раёна паказаў абрадавыя сцэны з тэатралізаваных абрадаў «Ваджэне казы» і «Ваджэне мядзведзя». Майстэрскае валоданне народнымі інструментамі прадэманстравалі музыкі фальклорных калектываў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў «Талака» і «Ветах». Фальклорны калектыў «Мотальскія суседзі» пад кіраўніцтвам Эльвіры Каткавец прапанаваў калядны спектакль. Удзельніца гурта «Ur'ia» малады дызайнер касцюма Вольга Рыжкова прэзентавала зробленую ёю паводле фотаздымка з альбома М. Раманюка рэканструкцыю Давід-Гарадоцкага жаночага строю XVIII–XIX стст.

У праграме знайшлася месца і фальк-мадэрну – гралі і спявалі фальк-рок-гурт «ALTANKA», гомельскі гурт «Бан Жвірба»; выступілі таксама індыйскія танчоркі групы «Індывара» і госць з Шве-

цыі – знаўца народных інструментаў і фальклору спявачка Sofia Juliusdotter, у рэпертуары якой больш за 400 народных песень. Яна вельмі ўразіла гледачоў дыяпазінам свайго голасу.

Фэст завяршыўся традыцыйным выкананнем усімі ўдзельнікамі разам з гледачамі гімна «Таўкачыкаў».

Мне пашанцавала пагутарыць са спявачкамі этнаграфічнага гурта «Шчодры» з вёскі Рачэнь. Калектыў існуе амаль сорак гадоў, кіруе ім Аляксандр Кукраш. Удзельніцы, якіх добра ведаюць не толькі ў Любанскім раёне, спяваюць народныя песні ўсё жыццё. Калісьці ў іх калектыве было

віцца з вялікай павагай і вельмі асцярожна. Аднак трэба адзначыць, што сапраўдныя спевы не згубіліся ў тым грукаце – тры 75-гадовыя спявачкі выглядалі вельмі годна. Сучасным спевакам варта павучыцца дыкцыі ў паважаных бабулек, якіх добра чуваць і без мікрафонаў ды шматлікіх электронных прыладаў. Немаўлажны і знешні выгляд выканаўцы. Трэба заўважыць, што наогул нельга з фальклору рабіць шоў, бо кожны аўтэнтчны спеў нясе сімволіку духоўнай культуры народа, асабліва святаўспрымання прыродных з'яваў і выконваецца ў адпаведную пару года і пры адпаведных жыццёвых абставінах. Таму вельмі неда-

Спявачкі з в. Ольніца

амаль паўтара дзясятка жанчынаў. Старэйшай спявачцы 84 гады, самай «маладой» – 60. У рэпертуары калектыву выключна аўтэнтчныя старадаўнія спевы. Найбольш старадаўняя – «Ой пойду, пойду ў лясок...». Жанчыны значылі, што песні іх нідзе не запісаныя, а захоўваюцца выключна носьбітамі.

Пры ўсёй павазе да збіральніка і прапагандыста фальклору Ю. Выдронка нельга не выказаць заўвагі.

Лічу, што модныя эксперыменты па спалучэнні жывой аўтэнткі з сучаснай электроннай музыкай выглядалі здэкам з захавальнікаў спеваў Ольніцы, якія выступалі пад грукат і лясканне цяжкага року. Да носьбітаў аўтэнтчнага фальклору трэба ста-

рэчна выглядаюць на салідных канцэртах вясновыя песні восенскай парой ці калядныя ўлегку. А ў праекце фалькларыста такое дараваць і ўвогуле нельга: не варта гурту «Ur'ia» гукаць вясну 2 лютага...

Але ў цэлым усё атрымалася добра. Ідэя «Таўкачыкаў» дзеля папулярызацыі сярод моладзі роднай мовы і скарабаў беларускага фальклору заслугоўвае павагі і ўсебаковай падтрымкі. Трэба падзякаваць Юрыю Выдронку за такую вельмі важную справу і пажадаць далейшай працы над удасканаленнем гэтага праекта.

Кав. ЦВК,
фота аўтара

Адна з жыццёвых дарог...

Да канца ідзе навучальны год, а для старшакласнікаў гэта час канчатковага выбару жыццёвага шляху – дзе навучацца далей, якую прафесію абраць. Апошнім часам вялікую папулярнасць набывае (не проста прафесія – пакліканне) багаслоўская праваслаўная і каталіцкая адукацыя. 26 лютага ў Слонімскай духоўнай вучэльні пройдзе Дзень адчынёных дзвярэй. Па абедзе старшакласнікі, будучыя абітурыенты, змогуць сустрэцца з выкладчыкамі навучальнай установы, а таксама пазнаёміцца з асаблівасцямі прыёму ў яе. Для наведнікаў будзе праведзеная экскурсія па навучальнай установе: можна пабыць у бібліятэцы, трапезнай, іканавінай майстэрні, а таксама ў дамавым храме ў гонар дабравернага князя Аляксандра

Неўскага. Варта адзначыць, што ў Слонімскай духоўнай вучэльні адукацыю атрымліваюць толькі дзяўчаты. Цягам трох гадоў яны займаюць прафесію рэгентка, іканавіца або выкладчыцы Закона Богага.

Апроч навучання студэнткі бяруць удзел у хрэсныхходах, наведваюць свята мясціны Беларусі і Расіі, а таксама ладзяць для дзяцей-сіратаў свята на Хрыстова Нараджэнне і Уваскрэшанне, праводзяць духоўна-асветніцкія гутаркі ў дзіцячых садках і школах. Усе гэтыя пачынанні знаходзяць падтрымку ў рэктара Духоўнай вучэльні архіепіскапа Навагрудскага і Лідскага Гурья.

Наш кар.

3 нагоды Дня роднай мовы

Каб не быць нямымі ў свеце

Любові да роднага куточка, дзе нарадзіўся, любові да бацькоў і дзядоў, любові да роднай мовы і свайго народа вучылі нас яшчэ ў XIX стагоддзі Францішак Багушэвіч і Цётка, у XX – Максім Багдановіч, Янка Купала і Якуб Колас. І сёння нас вучаць лепшыя прадстаўнікі прыгожага беларускага слова. Вось што пісаў у сваім вершы «Дала мне маці гэтую мову...» Пімен Панчанка:

*Каб стаць чалавекам
У век наш суровы,
Помні жыцця асновы:
Гавары, як вучыла маці,
Рабі, як вучыў бацька.
Жыві, як добрыя людзі,
Усё, на што здольны,
Зрабі для Радзімы.*

Мілагучная беларуская мова, як і народная песня, мае багатую душу. Яна, як стрыжань, налічвае на сябе ўсе адценні і залацінкі народных традыцыяў і культуры Беларусі. Для людзей яна – як крылы для птушак, як падмурак для дома, як рэйкі для цягніка... Чужынцы, калі заваўвалі якую-небудзь краіну, паршапачаткова знішчалі мову яе народа. Народ становіўся рабом. Таму калі ты беларус – любі, шануй, беражы беларускую мову, каб жыў наш народ і квітнела нацыя сёння, заўтра і многія стагоддзі!

У мяне ўсё часцей узнікае трывога: пераважная большасць маладых размаўляе і піша па-руску. Некаторыя – па-руску і па-беларуску. Але іх вершы і проза на беларускай мове гучаць лепш. А чаму? Ды таму, што ведай ты хоць пятнаццаць моваў, а выказацца, выліць душу ў поў-

ную моц і найбольш ясна ты зможаш толькі на адной з іх: дасканалая мова ведаць толькі адну. Такую выснову зрабілі вучоныя-мовазнаўцы. Узгадаем, што геніяльны Пушкін добра ведаў французскую мову: на ёй чытаў, гаварыў, а некаторы час нават пісаў вершы. Але яны былі дужа пасрэдня. На такім жа ўзроўні былі рускамоўныя вершы Максіма Багдановіча, а на беларускай ён – класік роднай літаратуры. Відаць веданне мовы закладзенае на генетычным узроўні.

Некаторыя іваны бязродныя свярджваюць, што ў будучым беларуская мова зусім знікне. Вядома, яна знікне, калі яе не вывучаць у школе і перайсці на замежныя мовы. Як казаў У. Караткевіч: «Нямы той чалавек, які забыў мову продкаў, і не можа ён спаўна выліць сваю душу, выгавіць сябе... і калі ўбачыць сабе ў галаву цалкам дурную думку, што ў нейкім далёкім будучым цябе (г.зн. роднай мовы. – В.А.) не будзе, то... на што на такая будучыня?» Так што гаварыць і пісаць трэба на роднай мове, з якой нарадзіўся і на якой думаеш.

Як казаў паэт-класік Аляксей Пысін:

*Дала мне маці гэту мову,
Каб не нямым*

*прышоў у свет,
Дала мне маці гэту мову
Як спадчыну і завет.*

Шануйце і беражыце родную мову – яна душа народа!

Заўжды помніце зварот Францішка Багушэвіча да нас: «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі!».

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

Зварот Полацкага зямляцтва і Беларускага фонду культуры

У XII стагоддзі (каля 1159 года) на беразе Палаты ў Полацку была пабудаваная знакамітая Спаская царква Ефрасіннеўскага манастыра – унікальны помнік Полацкай школы дойлідства. Сцены і слупы знутры былі распісаныя непаўторнымі фрэскамі, якія захаваліся да нашых дзён. Мастацтва полацкіх фрэсак нагадвае жывапіс Ноўгарада і Кіева і звязанае з візантыйскай традыцыяй. Але гэта і высокая самабытнае мастацтва Полацкай зямлі.

Зараз фрэскі знаходзяцца на рэстаўрацыі.

Мы звяртаемся да тых, хто жадае ўнесці свой уклад у рэстаўрацыю і захаванне гэтага непаўторнага цуду старажытна-беларускага насяненнага роспісу, пераводзіць свае дабрачынныя ахвяраванні на рахунак Грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры»:

Р/с 3015741330015 в отд. № 539 г. Мінска ОАО «Белинвестбанк», код 739 (на рэстаўрацыю фрэсок).

**Ад Полацкага зямляцтва Старшыня –
пісьменнік і журналіст** **Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ**

**Ад імя Беларускага
фонду культуры Старшыня** **Уладзімір ГІЛЕП**

Ахвяраванні працягваюць паступаць. На наш зварот таксама адгукнуліся:

Бароўскі Леанід Нікадзімавіч, г. Мінск
Савіцкі Алесь Ануфрыевіч, г. Мінск
Свірыдава Антаніна Антонаўна, г. Полацк
Сінякова Зоя Веніямінаўна, г. Орша

**Дзякуем добрым людзям і чакаем
новых паступленняў!**

Одна неправда нам
в убыток,
И только правда
ко двору!

А. Твардоўскі

Міфы прыемна ўраж-
ваюць, але найрад ці на-
таляюць. Хутчэй, апус-
тошваюць.

В. Быкаў

У мінулым годзе на праця-
гу месяца ў сакавіцкіх
нумарах «Народнай
волі» друкаваліся ўспаміны
Іллі Копыла «Нябышына.
Вайна». У іх аўтар развенчвае
шматлікія міфы пра парты-
занскі рух у Беларусі, пра рас-
клад супрацьлеглых сіл на
акупаванай тэрыторыі, пра
страты Беларусі ў мінулую
вайну і г.д. Тут жа, сярод
іншага, дзясятка абзацаў ад-
водзіцца апісанню падзвігаў
нашых землякоў-беларусаў
(генералаў, афіцэраў, салда-
таў), якім прысвоена званне
Героя Савецкага Саюза.

Адзін з іх – старшы лейтэ-
нант Аляксандр Гаравец. Пра
гэтага «вельмі храбрага лёт-
чыка» Ілля Копыл піша: «На
фронце ён з чэрвеня 1942 года.
За кароткі тэрмін знішчыў 11
самалётаў. Удзельнік бітвы на
Курскай дузе (ліпень 1943
года). За 4 дні збіў 8 самалё-
таў. 6 ліпеня 1943 года быў
яго апошні бой. Ён заўважыў
20 бамбардзіроўшчыкаў пра-
ціўніка і нечакана напаў на іх.
Ён збіў у гэтым павеграмі баі
9 нямецкіх бамбардзіроўшчы-
каў. Гэта адзіны ў свеце лёт-
чык, які ў гады вайны за адзін
паветраны бой збіў столькі са-

малётаў. У гэтым баі загінуў і
сам». Паводле І. Копыла вы-
ходзіць: $11 + 8 + 9 = 28$ сама-
лётаў ворага. Але гэта ўжо пе-
рабольшаная, міфічная ліч-
ба. Яна прыраўняваецца іншым афі-
цыйным звесткам. У энцык-
лапедыі «Республика Бела-
русь» (2006, т. 3, с. 140) пра
А.К. Гаравца сказана, што ён
знішчыў 11 варожых самалё-
таў, у тым ліку 9 пад час бою
06.07.1943 г., які ў час Кур-
скай бітвы вёў адзін супраць
20 варожых бамбардзіроўш-
чыкаў. «Военный энциклопедический словарь» (М., 1983,
с. 204) сведчыць, што Гаравец
А.К., «намеснік камандзіра
авіяцыйнай знішчальнай
эскадрыллі, зрабіў 74 баявыя
вылеты. Учас Курскай бітвы
6 ліпеня 1943 г. у раёне вёскі
Засорыне ўступіў у бой з
20 варожымі бамбардзіроўш-
чыкамі, 9 з іх збіў. Усяго збіў
11 самалётаў праціўніка». Прыкладна тое самае зна-
ходзім і ў іншых энцыклапед-
ычных даведніках. Харак-
тэрна, што канцоўка звестак
пра Гаравца ўсюды аднолька-
вая: «адзіны ў свеце лётчык,
які ў адным баі збіў столькі
самалётаў праціўніка».

Некаторыя гісторыкі і ар-
хівісты, даследуючы гісторыю
гэтага незвычайнага бою,
здзіўляліся: за папярэднія
73 баявыя вылеты Гаравец
збіў два самалёты, а за 74-ы

(апошні) – адразу 9! У архівах
жа, апрача складзенага палі-
торганамі апісання гэтага
бою, няма ніякіх належных
пацвярджальных дакументаў
і іншых рэчавых доказаў, а
таксама пісьмовых сведчанняў
з боку другіх лётчыкаў і назем-
ных назіральныхнікаў.

Пра гэты загадкавы бой з
такімі нечуванымі вынікамі
газета «Секретные исследова-
ния» (2009, № 20) пісала, што
журналіст Дзмітрый Назараў
на падставе архіўных дадзе-
ных высветліў: за ўвесь дзень
6 ліпеня 1943 года 2-я і 77-я
эскадрыллі нямецкіх бамбар-
дзіроўшчыкаў, якія падтрым-
лівалі групу армій «Поў-
дзень», страцілі ўсяго пяць
«Юнкерсаў», з іх два былі
збіты савецкімі знішчальні-
камі, два – зенітным агнём,
адзін разбіўся з-за сапсавана-
га рухавіка. Дык «як жа Га-
равец сумеў збіць дзевяць бам-
бардзіроўшчыкаў з двух? Да-
рэчы, іншымі савецкімі піло-
тамі ў гэты ж дзень было су-
марна заяўлена амаль сто
збітых «Юнкерсаў» – іх, праў-
да, не залічылі...».

Ілля Копыл, відаць, добра
ведае пра не менш міфічны
подзвіг Мікалая Гастэла, та-
му, апавядаючы пра Герояў
Савецкага Саюза, нават не
ўпамінае яго прозвішча. А між-
тым і ў энцыклапедыях
апошніх гадоў – «Беларуская

Энцыклапедыя: у 18 т.»
(1997, т. 5, с. 86), «Республи-
ка Беларусь» (2006, т. 2,
с. 883) – па-ранейшаму сцвяр-
джаецца, што М.Ф. Гастэла
26 чэрвеня 1941 г. «у час бам-
бардзіроўкі варожай танка-
вай калоны на дарозе Мала-
дзечна–Радашковічы з чле-
намі экіпажа... накіраваў ахоп-
лены полымем самалёт на
скопішча варожых танкаў, аў-
тамашын і бензацыстэрнаў»,
нанёс ворагу вялікія страты.

Праўда ж пра тое, што на
самай справе здарылася з экі-
пажамі двух бамбардзіроў-
шчыкаў (камандзір аднаго –
капітан А. Маслаў, камандзір
другога – капітан М. Гастэла),
была дастаткова выяўлена
яшчэ ў 1996 годзе, і Указам
Прэзідэнта РФ усім членам
экіпажа Маслава было пры-
своена званне Герояў Расіі.
Падрабязна ж пра шматгадо-
выя пошукі ісціны раскажаў
тагачасны аглядальнік газеты
«Известия» Э. Паляноўскі ў
вялікім дакументальным на-
рысе «Два капітана. Горькая
правда о Гастелло, гастеллов-
цах и многом другом» (гэты
матэрыял апублікаваны на
старонках «Известий», а так-
сама «Народной воли» за 4, 5
лютага 1997 г.).

А праўда гэта – занадта
горкая. Той подзвіг, які на
працягу доўгіх дзясяткаў
гадоў прыпісваўся (і цяпер

прыпісваецца) капітану Гастэ-
лу, здзейсніў экіпаж капітана
Маслава. Праўда, яго сама-
лёт, ахоплены полымем, рух-
нуў не на «скопішча варожых
танкаў, аўтамашын і бензацы-
стэрнаў», а ў жытнёвае поле за
180 метраў ад шашы Мала-
дзечна–Радашковічы. Тут жа
астанкі абгарэлых лётчыкаў
былі пахаваныя жыхарамі
вёскі Мігаўка. Калі ж у пасля-
ваенны час, у 1951 годзе, па
загадзе зверху раскопвалі ма-
гілу (лічылася, што ў ёй гас-
тэлаўцы), каб перанесці рэш-
ткі лётчыкаў у Радашковічы,
быў знойдзены медальён з да-
кументамі старшага сяржанта
Рэвутава Рыгора Васільевіча –
стралка-радыста з экіпажа
Маслава, а таксама ключы ад
кватэры самога капітана і яго
акуляры.

Самалёт жа Гастэлы, ахоп-
лены полымем, у другой палов-
е дня таго ж 26 чэрвеня
1941 года ўпаў на ўскраі бало-
та, у лесе, паміж вёскамі
Мацкі і Меркавічы. Захавалі-
ся некаторыя рэчавыя дока-
зы: медальён гастэлаўскага
стралка Калініна Аляксея
Аляксандравіча, пісьмо піло-
та Скарабагатага жонцы,
бірка ад рухавіка гастэлаў-
скага бамбардзіроўшчыка
№ 87844...

Але ні складальнікі энцык-
лапедыі, ні аўтары падручні-
каў, ні супрацоўнікі адпавед-
ных музеяў не звяжваюць на ўсё
гэта. Відаць, кіруюцца пры-
вычным прынцыпам: «Няхай
жыве легенда!»

Дык што: хай і далей жы-
вуць і квітнеюць міфы?..

Іван ЛЕПЕШАЎ, прафесар

Штогод супрацоўнікі Жлобінскай
раённай цэнтральнай бібліятэкі
імя Н.К. Крупскай з хваляваннем
чакаюць 12 лютага, бо там зноўку
адбудуцца Капусцінскія чытанні
і будзе ўручацца абласная літа-
ратурная прэмія імя А.П. Капус-
ціна, устаноўленая Гомельскай
абласной арганізацыяй Саюза
пісьменнікаў і Жлобінскім рай-
выканкамам. Гэта даніна памяці
нашаму знакамітаму земляку,
Ганароваму грамадзяніну
Жлобіна, удзельніку Вялікай
Айчыннай вайны, беларускаму
пісьменніку.

У 2010 годзе прэміяй быў адзна-
чаны калектыў нашай бібліятэкі за
збор, сістэматызацыю, папулярыза-
цыю літаратурнай спадчыны А.П. Ка-
пусціна сярод моладзі. Лаўрэатамі
прэміі ў розныя гады сталі беларускія
пісьменнікі Міхась Даніленка, Анатоль
Бароўскі, Васіль Ткачоў, Анатоль Бу-
тэвіч, Уладзімір Ліпскі, Людміла Ша-
дукаева, былыя галоўныя рэдактары
«раёнкі» П.Я. Кірычэнка, П.Ф. Шутаў,
а таксама былы старшыня гарвыкан-
кама У.К. Ерафееў.

У 2011 годзе лаўрэатам капусцін-
скай прэміі стала пісьменніца Валян-
ціна Кадзетава. Яе кнігі «Ад каханьня
не паміраюць», «Ля трох пуцявін»,
«Шкляная зорка» добра ведаюць на
Жлобіншчыне. Ужо доўгі час Валян-
ціна Мікалаеўна працуе ў Лукскай ся-
рэдняй школе Жлобінскага раёна на-

Краязнаўчыя чытанні

Са жлобінскіх пуцявінаў

стаўніцай беларускай і рускай
мовы. Аповесці і апавяданні
В. Кадзетавай друкаваліся ў
часопісах «Полымя», «Мала-
досць», «Нёман», у альманаху
«Літаратурная Гомельшчына». Яна
лаўрэат рэспубліканскага
конкурсу на лепшы праявіны
твор (2009), абласных літаратур-
ных конкурсаў імя І. Мележа,
К. Тураўскага.

Чытанні «Добрым сэрцам ча-
лавечым», як і заўсёды, пра-
ходзілі ў чытальнай зале біблія-
тэкі. На іх былі запрошаныя
прыхільнікі творчасці пісьменні-
ка, яго былыя сябры, родзічы,
вучні старэйшых класаў. Першай
узятая слова родная сястра
пісьменніка Любоў Пятроўна. Яна
расказала пра брата, падзякавала ўсім,
хто шануе яго памяць і асабліва супра-
цоўнікам раённай бібліятэкі. «Гэта быў
чалавек вялікай дабрыні і чыстай
душы», – дадаў у сваім выступленні
Уладзімір Ерафееў. Вядучыя чытаньняў,

В. Кадзетава

маладыя супрацоўнікі бібліятэкі Свят-
лана Кудравец і Ірына Сазонава нага-
далі ўсім аб шчырасці, неабякавасці,
адданасці людзям Аляксандра Пятро-
віча, расказалі аб творчасці Валянціны
Кадзетавай. Начальнік аддзела ідэала-

гічнай работы райвыканкама Валян-
ціна Няхай уручыла прэмію Валянці-
не Кадзетавай і паведаміла, што з гэ-
тага года пашыраецца кола лаўрэа-
таў прэміі. Цяпер яна будзе прысу-
джацца двойчы, і не толькі нашым
землякам, але і сябрам беларускай
культуры з Расіі і Украіны. Спіс такіх
лаўрэатаў адкрыў украінскі пісьменнік
Сяргей Дзюба, якому прэмію ўручаць
пазней. Сваю калегу, сёлетняга лаў-
рэата, з творчым поспехам павін-
шавалі дырэктар Лукскай школы
Р.С. Чарнова, настаўніца беларускай
мовы і літаратуры І.С. Сцяпанавя.

Супрацоўнікі бібліятэкі падрыхта-
валі выстаўку «Крыніца яго натхнен-
ня – Жлобіншчына» (аб жыцці і твор-
часці А.П. Капусціна), «Зорнага тален-
ту імгненне» (аб творчасці Валянціны
Кадзетавай), «Лаўрэаты літаратурнай
прэміі імя А.П. Капусціна». Хочацца
адзначыць, што бібліятэкі Жлобінскай
РЦБ падтрымалі рэспубліканскую
акцыю «Чытаем па-беларуску» і
аб'явілі агляд-конкурс сярод біблія-
тэк сістэмы «Далучыць да роднага
слова» на лепшую пастаноўку працы
па папулярызацыі роднай мовы, кніг
пра Беларусь і твораў беларускіх
пісьменнікаў.

Няхай жыве беларуская мова!

Ніна КАРПАВА,
галоўны бібліятэкар
аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Жлобінскай РЦБ

Летапісец беларускага Палесся

Нядаўна споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння празаіка, публіцыста, драматурга, крытыка, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Івана Мележа. Дзякуючы яго гісторыка-мастацкай трылогіі «Палеская хроніка» ды іншым творам пра побыт на беларускім Палессі стала вядома далёка за межамі Беларусі. Цяпер у яго роднай вёсцы створаны літаратурны музей пісьменніка. Сем гадоў ім апякуецца яго стрыечная пляменніца Соф'я Піліпаўна Ліпніцкая. За час існавання музея з экспазіцыяй пазнаёміліся экскурсанты з Беларусі, блізкага і далёкага замежжа.

З нагоды сёлетняга юбілею І. Мележа прайшлі ўрачыстыя мерапрыемствы.

1 лютага на Гомельшчыне стартваў абласны літаратурны конкурс імя Івана Мележа. У Глінішчы ў літаратурным музеі прайшлі Меле-

Выступае
Г. Далідовіч

жаўскія чытанні, ладзіліся экскурсіі па памятных мясцінах. Літаратурна-драматычныя кампазіцыі да 90-годдзя славутага земляка паказалі Мазырскі тэатр імя Мележа і Гомельскі абласны драматычны тэатр.

Літаратурна-дакументальная выстаўка «Летапісец Палескай зямлі» адкрытая ў Дзяржаўным літаратурным музеі. У яе экспазіцыі прадстаўлены матэрыялы з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва: рукапісы, сямейныя фотаздымкі, успаміны, лісты да І. Мележа яго бацькі, партрэты вядомага фатографа Уладзіміра Крука і інш.

А. Вярцінскі і І. Мележ (справа) на вечарыне

Вечарына была распачатая чудаўным лірычным вершам І. Мележа «Журавы» (1940 г.), з даваеннай спадчыны, што загінула і была адноўленая аўтарам па памяці. Згадкамі аб сустрэчах з пісьменнікам падзяліліся літаратары Серафім Андрэюк, Анатоль Вярцінскі, Генрых Далідовіч, Васіль Зуёнак, акцёры Купалаўскага

тэатра Генадзь Гарбук і Марыя Захарэвіч. Успамінамі пра складанасці жыцця сям'і Мележаў падзялілася малодшая сястра пісьменніка Любоў Паўлаўна.

Іван Паўлавіч пражыў толькі 55 гадоў. Але ж пісьменнік жыве, пакуль яго чытаюць. Чытайце Мележа!

Кв. ПАПАРАЦЬ,
фота аўтара

3 бібліятэкі «КТ»

Прашчурам-уніятам прысвячаецца

Апошнім часам даўні сябар і аўтар нашай газеты доктар гістарычных навук Леанід Міхайлавіч Лыч не перастае здзіўляць – здаецца, нядаўна прыносіў новую кнігу, а вось ужо яшчэ адно, свежае выданне. Нам ён падараваў сваю чарговую кнігу – «Уніяцкая царква Беларусі: этнакультурны аспект», што выйшла напрыканцы 2010 года ў выдавецтве «Кнігазбор» невялікім накладам (100 асобнікаў). Безумоўна, даследаванне мае краязнаўчае значэнне і зацікавіць усіх, хто займаецца гісторыяй рэлігійнага і царкоўнага жыцця нашай краіны – навукоўцаў, краязнаўцаў, студэнтаў.

У кнізе дакументальна паказаны прычыны і ўмовы з'яўлення ўніяцкай царквы на нашых землях, гісторыя яе існавання і знішчэння. Пакутніцкі шлях самой уніяцкай царквы і мільёнаў яе вернікаў заслугаюць таго, каб аб'ектыўны погляд на гэтую (найперш, «сялянскую») канфесію быў зафіксаваны гістарычна навукай. Больш чым 200-гадовая гісторыя панавання ўніяцкай царквы на беларускіх землях, яе змаганне са спробамі правагвалтаўнага асіміляцыі беларускага народа, культурная спадчына, якую пакінула ўніяцтва на нашых землях, патрабуе вывучэння і больш дакладнай фіксацыі ў навуковай і папулярнай літаратуры.

Кніга мае 10 раздзелаў, якія аўтар назваў параграфамі – «На подступах да Берасцейскай царкоўнай уніі», «Гвалтам ці па згодзе?», «Вернасць народным традыцыям. Мова набажэнства», «Чужая сярод сваіх», «Не па-

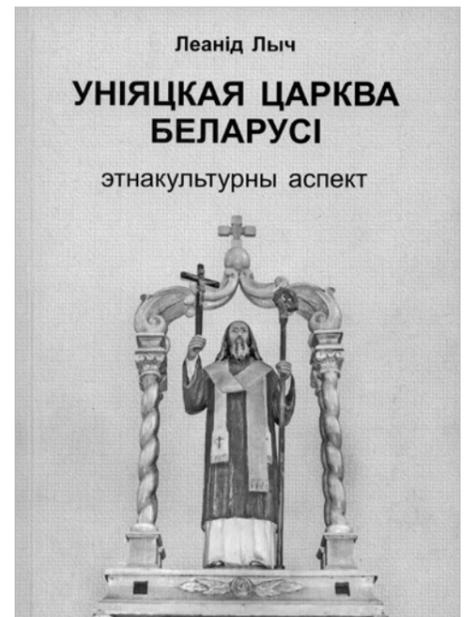
мірала памяць пра унію» ды іншыя. Л. Лыч адзначае: «Ён [аўтар] ані не сумняваецца, што яго прашчуры з мястэчка Магільнае (сучасны Уздзенскі раён) спавядалі ўніяцкую веру і доўгі час памяталі пра яе. Пра гэта сведчаць многія імёны жыхароў мястэчка, народжаных у другой палове XIX – пачатку XX ст. Па лініі майго бацькі дзедка называлі Міхась, бабу – Магда, па лініі маткі аднаведна Сымон і Марыя. Пры адсутнасці ў мяне погляду на сваіх прашчураў як на кольшніх уніятаў найрад ці з'явілася б у свет дадзеная кніга. Іх памяці і прысвячаецца яна».

Перадумовы паўстання царкоўнай уніі ў Беларусі аўтар бачыць усё ў тым жа геапалітычным становішчы нашай радзімы. Змагаючыся за землі, кожная ўлада, што прыходзіла сюды, змагалася і за душы мясцовага насельніцтва. Аж пакуль самі крывічы, радзімчы, рускія, палешукі, ліцвіны, беларусы (як называлі ў розныя часы нашых продкаў) не пачалі сябе называць «тутэйшымі». Альбо – паводле канфесіі адносіць ці то да палякаў, ці да рускіх. Каб захаваць адметнасць, магнаты, свецкія і рэлігійныя дзеячы ВКЛ (цяпер мы б казалі «эліта») яшчэ з часоў князя Альгерда пачалі шукаць паразуменне паміж дзвюма канфесіямі, шукаць шляхі іх аб'яднання. Зыходзячы з гістарычных фактаў, Л. Лыч сцвярджае, што перад падпісаннем Берасцейскай уніі «ніхто не гнаў у карак праваслаўных іерархаў Вялікага Княства Літоўскага абавязкова ўчыніць такую аб'яднаўчую акцыю. Кожны раз, калі ўзнікала падобнае пытанне, яно разглядалася вельмі грунтоўна і ўсебакова. Характэрна гэта было і для Ватыкана, прычым нават і ў самыя апошнія гады». Аўтар сцвярджае, што аб'яднанне царкваў

выратавала Беларусь ад тых страшэнных бедаў, што зведалі многія краіны свету ад розных канфліктаў на рэлігійнай глебе, не перажылі нашыя продкі і Варфаламееўскай ночы, калі ў Парыжы за некалькі гадзінаў каталікамі было забіта дзве тысячы гугенотаў (прыхільнікаў кальвінізму).

Асноўны прэтэнзіі да беларускага ўніяцтва, што закідаюцца пасля яго ліквідацыі, тычацца гвалтаўнага яго распаўсюджвання (навязвання) ды імкнення рыма-каталіцкае царквы і Польшчы да апалячвання нашых продкаў-беларусаў. Л. Лыч прапануе на падставе дакументальных сведчанняў зрабіць сваю выснову. І глядзець на падзеі даўніны не з вышыні сённяшняга дня, сённяшніх рэаліяў, сённяшніх падыходаў. Бадай, варта было б занурыцца ў паўсядзённасць XIV–XVI стст., каб адэкватна ацаніць тагачасны падзеі, зразумець логіку ўчынкаў канкрэтных людзей і сацыяльных слаёў. Ды, на жаль, нам застаецца паслугаўца іхнімі ўспамінамі, дакументамі, лістамі, развагамі. Узяць хаця б такое сведчанне, што фіксуе ў кнізе Леанід Лыч: «Ужыванне ўніяцкай царквой беларускай мовы нараджала вялікую павагу да апошняй з боку прыхаджанай, аб чым засведчыў нават самы люты яе вораг літоўскі мітрапаліт І. Сямашка: «Увесь грэка-ўніяцкі народ размаўляе мовай беларускай або маларасійскай (г.зн. украінскай. – Л.Л.), – дзеці ўніяцкага духавенства ў доме сваіх бацькоў і па-за ім амаль выключна чуюць гэтую мову, – яны забываюць на яе ўжо ў польскіх школах»».

Гісторыя ўніяцтва – гэта яшчэ адна старонка нашай гісторыі. Старонка малавядомая, якая больш за паўтара стагоддзя замоўчвалася і патрабуе паважлівага да сябе стаўлення як з боку

На вокладцы скарыстаная выява скульптуры Св. Язафата Кунцэвіча з касцёла Ушэсця Найсвяцейшай Дзевы Марыі і Св. Язафата Кунцэвіча ў мястэчку Сапоцкін Гродзенскага раёна

розных канфесіяў, так і з боку дзяржавы. Яе мы павінны ведаць і выкарыстоўваць этнакультурныя здабыткі.

Уладзімір ГІЛЕП,
Уладзімір ПУЧЫНСКІ

P.S. І яшчэ адна цытата, што не мае прамых адносінаў да праблемаў уніяцтва: «Людзі нашай рэлігіі занялі духоўна, што пануе ў іх лянота і нядбанне да набожнасці: не толькі не выконваюць яны абавязку свайго хрысціянскага, не абараняюць царкву божую і веру сваю старадаўнюю, але яшчэ і самі многія насміхаюцца з яе, разб'ягаюцца па розных сектах». Гэтыя надзённыя і сёння словы напісаў Канстанцін Астрожскі 21 чэрвеня 1593 г. ў лісце да епіскапа Уладзімірскага Іпацыя Пацея. Прайшло амаль паўтысячагоддзя...

Беларускія прозвішчы: паходжанне і фарміраванне

Апошнім часам у грамадстве пашырылася зацікаўленасць да сваіх каранёў, да мінулага сям'і. На сённяшні дзень веданне паходжання прозвішча лічыцца прэстыжным і падкрэслівае сувязь чалавека з далёкімі продкамі, а значыць – з каранямі яго роду. Найбольш даступнай крыніцай інфармацыі аб паходжанні прозвішчаў з'яўляецца кніга. Аб'ектыўнымі і навукова-вытрыманымі публікацыямі па антрапаніміцы (менавіта так называецца раздзел анамастыкі, які займаецца тлумачэннем уласных найменняў: імёнаў, імёнаў па бацьку, прозвішчаў, мянушак) вызначыліся адзін з ідэолагаў беларускага адраджэння Янка Станкевіч і філолаг Мікалай Бірыла.

Янка Станкевіч (1891–1976) у артыкуле «Нашы прозвішчы», надрукаваным у часопісе «Беларускі Сьвяз»

(№ 4, 1922), фактычна распачаў справу даследавання айчынай антрапанімікі, упершыню класіфікаваўшы беларускія прозвішчы на пяць груп, паводле іх паходжання. Акадэмічная антрапаніміка як анамастычны накірунак развілася ў савецкі час выключна намаганямі Мікалая Васільевіча Бірылы (1923–1992), які ў 1960–1980-я гг. выдаў збор мазаграфіяў па гэтай дысцыпліне. Аднак разглядачы антрапаніміку толькі скрозь прызму развіцця мовы даследчык не браў пад увагу антрапалагічную прычыну, што дазволіла б яму разглядаць антрапонім як вынік жыццядзейнасці канкрэтнага індывіда. Адзначаны аспект больш датычыцца гістарычнай антрапанімікі, якая дагэтуль не атрымала значнага навуковага асветлення.

Першае, з чаго пачынаецца кожны генеалагічны пошук, – гэта вызначэнне этымалогіі ўласнага прозвішча, яго распаўсюджанасці, нацыянальнай, канфесійнай і сацыяльнай прыналежнасці. Паводле сучаснай тэрміналогіі, прозвішчам лічыцца найменне канкрэтнай сям'і, устойлівае не менш чым у трох пакаленнях. Прозвішчы ўзніклі даволі позна – у X–XI стст. Радзімай іх лічыцца Паўночная Італія, якая ў той перыяд з'яўлялася найбольш эканамічна развітай вобласцю ў Еўропе. Паступова прозвішчы аформіліся ў Францыі, Англіі, Германіі, Даніі.

Фарміраванне прозвішчаў польскай шляхты даследчыкі датуюць мяжой XV–XVI стст. Менавіта ў гэты час першыя прозвішчы фарміруюцца ў асяроддзі магнатаў і шляхты на тэрыторыі Беларусі. У дадзены перыяд на гістарычную арэну ўзыходзяць першыя Радзівілы, Сапегі, Завішы, Забарэзінскія, Гаштольды, Глінскія, Глябовічы. Старыя княскія роды, адгалінаванні Гедзімінавічаў і Рурыкавічаў, таксама ў згаданы перыяд атрымліваюць устойлівыя найменні-прозвішчы – Аляксавічы, Астрожскія, Вішнявецкія, Друцкія, Лукомскія, Масальскія, Сангушкі, Чартарыйскія.

Спачатку звернемся да сялянскіх прозвішчаў, якія, як найбольш масавыя, задаюць тон у антрапанімічным даследаванні.

Фарміраванне прозвішчаў польскай шляхты даследчыкі датуюць мяжой XV–XVI стст. Менавіта ў гэты час першыя прозвішчы фарміруюцца ў асяроддзі магнатаў і шляхты на тэрыторыі Беларусі. У дадзены перыяд на гістарычную арэну ўзыходзяць першыя Радзівілы, Сапегі, Завішы, Забарэзінскія, Гаштольды, Глінскія, Глябовічы.

шматлікіх цёзак у дакументах упершыню пачынаюць фіксаваць радавыя найменні і мянушкі. Іх яшчэ нельга называць класічнымі прозвішчамі, бо пераўтварэнне ў сапраўдныя «фаміліі» і замацаванне за канкрэтным родам магло адбыцца толькі праз пэўны прамежак часу. Прыкладам такога пераўтварэння і замацавання з'яўляецца прозвішча Мазоўка, прозвішча сялянаў вёскі Дукора Пухавіцкага раёна Мінскай воб-

ласці, якое ўпершыню фіксуецца ў 1592 г. як празванне мясцовага старасты. У 1606 г. ужываецца ў адносінах да новага старасты Ц. Мазоўчыча, які згодна з формай прозвішча мог быць нашчадкам гэтага ці іншага Мазоўкі. Прозвішча Мазоўка даволі шырока распаўсюджанае ў вёсцы Дукора і цяпер.

Першыя інвентары, галоўным чынам XVI ст., нясуць у сабе толькі ўскосную генеалагічную інфармацыю, падаючы празванне і імя канкрэтнага двораўладальніка,

а таксама памеры яго маёмасці і пералік павіннасцяў. Інвентары XVII ст. падаюць ужо больш шырокую генеалагічную інфармацыю, бо фіксуюць імёны сыноў і братаў гаспадара. Такім чынам, інвентар пераўтвараецца ў прамую генеалагічную крыніцу. Па шэрагу маэнткаў, па якіх

захавалася добрая падборка інвентароў за розныя перыяды, можна прасачыць асаблівасці ўжытку прозвішчаў, вызначыць іх устойлівасць або зменлівасць. Як адзначана яшчэ Я. Стан-

У XVIII–XIX стст. працэс фарміравання прозвішчаў збольшага быў завершаны. Аднак існуе шэраг выпадкаў, калі прозвішчы ўсё ж змяняліся на новы лад

кевічам і пацверджана М. Бірылам, фарміраванне прозвішчаў у кожным рэгіёне адбывалася па-свойму. Калі для Цэнтральнай Беларусі найбольш характэрныя прозвішчы патранімічнага парадку (паходжанне ад пэўнай асобы) з фармантамаіч (Ананіч, Петрусевіч, Юшкевіч), для Заходняга Палесся – прозвішчы на -ук, -юк (Дзмітрук, Данілюк, Селяшчук), для Віцеб-

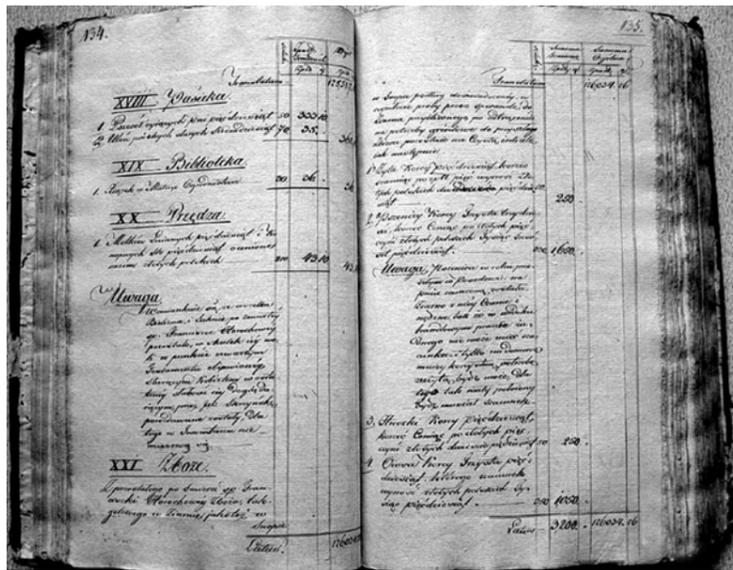
шчыны – прозвішчы на -онак, -ёнак (Змітронак, Кавалёнак), для Гродзеншчыны – прозвішчы на -еня, -эня (Міхаленя, Пракапеня), для поўдня Гомельшчыны – прозвішчы на -енка, -энка (Судзенка, Грыцэнка), то для рэгіёну Навагрудчыны асабліва актуальнымі лічацца прозвішчы-мянушкі (Бык, Верабей, Жук), а таксама доволі цікавы шэраг прозвішчаў-імёнаў (Анісім, Карп, Конан). Па сутнасці, прозвішчы Навагрудчыны адносяцца да тых жа самых патранімічных, якія па нейкай прычыне не атрымалі ў дадатак да сваёй асновы вышэй згаданых фармантаў.

XVIII–XIX стст. працэс фарміравання прозвішчаў збольшага быў завершаны. Аднак існуе шэраг выпадкаў, калі прозвішчы ўсё ж змяняліся на новы лад.

Па-першае, гэта было звязанае з перамяшчэннем канкрэтнай сям'і з адной мясцовасці ў другую. У пачатку XIX ст. сялянін Мацвей Ігнатаў Карп з в. Слабада Навагрудскага павета быў пераселены ў в. Целякова Ігуменскага павета. У дадзенай мясцовасці найбольш пашыранымі з'яўляліся патранімічныя прозвішчы на -іч. Прозвішча, такім чынам, было змененае ў далейшым на Карповіч. Падобны выпадак прасочваецца і на прыкладзе сяляніна Ставоцкай воласці Пінскага павета Паўлючэні, які, жывучы ў Варшаве, у 1894 г. звярнуўся ў Мінскую казённую палату з мэтай выправіць сваё прозвішча ў рэвізскай сказцы з Паўлючэня на Паўлюцкі.

Вадзім УРУБЛЕЎСКІ (Заканчэнне будзе)

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА				
1858-го Года февраля двадцати-восьми				
селе. Дубровки, Андришкине рож. Семле-вского общества, Духовицкой волости, Малиновского уезда, Малиновской губернии				
Семья.	МУЖЕСКИЙ ПОЛЪ	По последней ревизии состояло и число оной прибыло.	Изъ того числа выбыло.	Нытъ на лицо.
№	Имя.	Лѣта.	Когда именно.	Лѣта.
1	Николай Григорьев Богородицкий	63		
2	сын его Павел	31		
3	сын его Ефим	23		
4	еще сын Иван	18		
5	еще сын Иван-младший			
6	Павла сыновья: Микофей и Филипп	8		4
7	Ивана сыновья: Евлампий и Филипп	3		8
8				
9				
10	Ивана другого сыновья: Мельч и Микофей	7 месяцев		
11				
				Итого мужеска пола на лицо 11

Людзі і кветкі Карэліччыны

«Людзі і кветкі над Нёманам» – так назвала свой нарыс *Эліза Ажэшка*. Ужо ў самой назве гучыць узнёслая паэзія. Тут – і надзвычайнае багацце краю над Нёманам, і вылучэнне найпрыгажэйшага ў прыродзе – кветкі. Але самае значнае – чалавек-творца, які здольны гэтую, на першы погляд, някідкую красу ўбачыць і належна ацаніць, апавіць у дасканалую моўную форму, дзе і сэнс – відавочны, і гучанне – музыка. А над усім найвышэй ужо ў сваім сэрцы аўтарка і да гэтага краю, і да яго народа.

Самыя светлыя згадкі пра край майго маленства – Карэліччыну – таксама звязаныя з найдаражэйшымі людзьмі і найпрыгажэйшым, што стварыла прырода, – кветкамі.

Мамін бэз

Ярка-зялёны светлы травень. Росны і дажджлівы. Мама ўваходзіць у хату з вялікім букетам бэзу. Пакой напаяняецца незвычайным водарам. Для гэтых кветак мама купіла паліваны збанок такога ж, бэзавага, колеру. Ён і дагэтуль служыць мне аднойчы ў годзе – у часе, калі цвіце бэз. Тады ў маю памяць вяртаецца той незабыўны бэзавы водар і яшчэ зусім маладая мая матульчэчка – настаўніца Шчонаўскай пачатковай школы Валянціна Пятроўна Барэйка.

Была ў нас, шчонаўскіх дзяўчынак, такая гульня-забава: шукаць у бэзе шчасце. Кветкі бэзу былі звычайна чатырохпялёсткавыя. І толькі зрэдку можна было знайсці ў гронцы пяці-ці нават большпялёсткавую кветку. Вось яна і была шчасцем. І яе трэба было з'есці. Так чаравалі, бо верылі, што будзем шчаслівыя. І зараз памятаю той гаркавы смак. З вышыні гадоў дакладна ведаю: шчасце і насамрэч мусіць быць не толькі салодкім.

Бэз – спрадвечнае ўпрыгожанне беларускіх сядзібаў. Бы ў шыкоўных вянках, у бэзавых прысадах выступалі нашыя мілыя драўляныя хаты перад поглядам падарожніка. Кароткі, але які ж непаўторна

прыгожы гэты час – час бэзу. Пералівы колераў ад чысцютка-белага да цёмна-барвовага, а між імі – мноства адценняў фіялетавага і ружовага... І столькі ўспамінаў, і столькі пачуццяў. Як у цудоўным вершы Ірыны Багдановіч «Час бэзу»:

*Бэз безупынны, бялітасны,
бэз летуценны.
Бэз як бязмежжа памкненняў,
пачуццяў іграння.
Бэз каралеўскі, сармацкі,
бухмата-праменны,
Бэз як прэлюдыя лета,
фарцісіма траўня.*

Флэксы і язмін бабулі Мані

Самы лепшы фотаздымак маёй антанёўскай бабулі – у кветках, між кустоў флэксаў, якімі быў запоўнены яе гародчык. І ў руках – кветачка. Гэтае суквецце фіялетавага зорчак крыху нагадвае бэз. Напэўна, таму бабуля называла флэксy сірэняй. З рускамоўным ухілам, бо, відаць, уплывала школьнае навучанне ў далёкім Пецяярбургу.

А з другога боку хаты рос куст язмінy. Свежая цёплая травеньская раніца. Бабуля ціхенька заходзіць у пакой і расчыняе акно. Водар язмінy – яе ўлюбёны, хацела, каб і ўнучцы падабалася. Падабаецца заўсёды. І калі цвіце язмін, гляджу на яго з-пад прыакрытых павекаў і бачу маю бабулю Марыю Рыгораўну Бандарык.

Зёлкі і ажыны бабулі Воли

А другая мая шчонаўская бабуля Вольга Сымонаўна Барэйка была знахаркай-зэлачніцай. Уся яе хата была завешаная сушанымі кветкамі, травамі, у гаючую моц якіх яна верыла. Веру і я. «Прыроджаная вера ў зёлкі // Радзімы», як у герані нізкі Дануты Бічэль «Водар і шолах». У вобліку яе прабабулі пазнаю сваю дарогую зэлачніцу:

*Нядзелькай светлаю хадзіла.
Бальсан, сармацкае кадзіла,
казельчыкі,
каціну мяту
сушыць закідвала на мату.*

Заўсёды, калі приходзіла ў яе бедную хаціну, удыхала той зёлкавы водар, які не выветрываўся ніколі, бо і зёлкі ніколі не пераводзіліся. І заўсёды бабуля рупілася чым-небудзь пачаставаць мяне: яблычкам, цукерачкай, пячэнікам...

Фота Алеся САЧАНКІ

Вось жа, праз многа гадоў пасля бабулінага сыходу, калі ўжо і мамы маёй не стала, выбралася я на яе котлішча. Хаты ўжо даўно не было. Спілавалі і клён, што стаяў ля дарогі, адзінае дрэва перад хатай. Пакінулі толькі стары здзічэлы бэз...

Падыходзім мы з маёй дачушкай да яе колішняй сядзібы, а там – ці не з дзясятка маладых дрэўцаў, дзяцей таго клёніка. Так і растуць па сёння. Спадзяюся, іх ужо ніхто ссякаць не будзе.

І падалося мне, быццам насамрэч чую голас: «Чым жа мне цябе, унучачка, пачаставаць?» І бачу вакол спелыя, буйныя сінія ажыны з дымкавым налётам, што параслі ярка там, дзе стаяла хата. Тыя ажыны былі апошнія, якіх я ўволю наелася. З таго часу ніколі больш не сустракала я гэтых ягадаў. Вывеліся чамусьці ў нашых ваколіцах. А на бабуліна котлішча ў часе, калі спеюць ажыны, ужо ніколі і не патраплю.

Лотаць

Велізарны луг у цёплых лужынах увесь пакрыты жоўтай лотаццю. Лотаць – гэта тыя ж гарлачыкі, толькі драбнейшыя, бо лугавыя. Але ваду таксама любіць. Збіраем букеты. А мая стрыечная сястра Лена складвае кветку да кветкі і прыгаворвае: «У мяне букет павінен быць прыгожым. Што людзі скажуць, як будзем вяртацца? Я ж не такая малая, як

вы». Яна была старэйшая за нас, шасцігодка, на цэлы год. А букеты такія вялікія, што і складзіць цяжка. Трымаем адной рукой, ахапкам, бо ў другой абутак: луг заліты вадою. Ступаць басаною цёпла і мякка. І хоць лотаці вакол вельмі многа, ніхто з нас ніколі не наступіў на твар кветкі. Таму так зразумелыя мне радкі з верша Максіма Танка:

*Як жа ісці па вуснах
пявучых траў,
па жывых, адкрытых вачах
лотаці?
Дык вось чаму птушкі
лётаюць!*

«Рахі»

На нашым надворку заўсёды было многа кветак. А яны, прыгажуні, любяць, каб іх даглядалі, каб гаспадыня з ранняй вясны да позняй восені рупілася каля клумбаў. Просіць мая мама сваю ўнучку, маю тады зусім маленькую дачушку Сняжану дапамагчы. Пытаецца ўнучка: «Навошта столькі кветак?» – «Без кветак будзе непрыгожа. Будуць ісці людзі і скажуць: «Тут жывуць няракі»». Стараецца ўнучка, поле кветачкі і кажа: «Будзе ў нас хораша. Будуць ісці людзі і скажуць: «Тут жывуць рахі»»...

Штораду, калі прыезджаю на Радзіму, сустракаюць мяне кветкі, што цвітуць на надворку. З імі наша цёця Зіна размаўляе, быццам з жывымі.
Ала ПЕТРУШКЕВІЧ

Напярэдадні дня народзінаў сусветна вядомага польскага паэта, кампазітара, выдатнага спевака і рок-музыкі Чэслава Немэна (які нарадзіўся і вырас на Гродзеншчыне) у Мінску прайшлі імпрэзы, прысвечаныя яго памяці. Памяць славутага земляка пачалі ўшаноўваць у 2005 годзе прыхільнікі яго творчасці вядомыя мастакі і выкладчыкі Ака-

Немэн з-над Нёмана

дэміі мастацтва Яўген Шунейка і Міхаіл Баразна. Сёлета мерапрыемствы прайшлі ў межах арт-праекта «Ахвяры мастацтва» Змітра Юркевіча і Алеся Родзіна. Два дні ў канцэртнай зале Палаца мастац-

тва экспанавалася выстаўка прысвечаных яму мастацкіх твораў Яўгена Шунейкі і Васіля Румянцава, дакументальных фатаграфіяў Альфрэда Мікуса, Валерыя Вядрэнкі, Змітра Юркевіча, На-стасі Сергіені; былі прадстаўленыя і афішы.

На вечарынах дэманстраваліся дакументальныя кінастужкі: польская «Czeslaw Niemen» журналіста і рэжысёра TVP Эўгеніюша Шпакоўскага і беларуская «Чэслаў Немэн» нашай тэлерадыёкампаніі. Перформанс-суполкі Тэатр «Пер-Лашэз», «Тэатр псіхічнае неўраўнавагі» і «Механеры культуры» ўражвалі глядачоў сваімі прадстаўленнямі. У му-

Партрэт Чэслава Немэна (мастак В. Румянцаў)

Бацькі Чэслава Немэна
Родители Чэслава Немэна
Фотаздымак 50-я г. XX ст.
Фотография 50-е г. XX в.

Выступае Я. Шунейка

зычнай частцы ўдзел бралі гурты «Джамбібум», «Князь Мышкін», «Planet N», «Exit to exit», «Zartip», «Noisov kov4eg» і іншыя.

Зм. ВОЖЫК, фота аўтара

«...Беларусь з бясслаўя падымаць»

Уздоўж

1. Скульптурнае збудаванне, устаноўленае ў знак ушанавання выдатнага гісторыка, паэта, грамадзяніна Міколы Ермаловіча ў Маладзечне, Старажых Дарогах (скульптар Ул. Мелехаў). 3. Складзены, але не разрэзаны друкаваны аркуш у кнізе. 6. «... пра Міколу Ермаловіча». Верш Яўгена Гучка («У сутарэнні, у спадчыне Белага // Няма дзе яблыку ўпасці»). 9. Твор, праца (жарт.). 10. Выконванне музычнага твора, ролі. 11. «Яшчэ адзін твой... – да вечнасці зварот». З верша «Новы год» Алеся Салаўя (А. Радзюка), з якім М. Ермаловіч разам вучыўся ў Койданаўскай школе. 14. «Беларусь, край мой родны, // Лёс твой... ды бяда». З верша М. Ермаловіча «Матчын лёс». 15. Гатунак яблыкаў. 17. «Наша...». Верш М. Ермаловіча, прысвечаны Юрыю і Лявону Луцкевічам. 18. «Уся Беларусь Хатыню стала, // І зноў царыць знішчэння...». З верша «Хатынь».

19. Старажытныя пісьмёны. 20. Крыніца паэтычнага натхнення (перан.). 23. «Навошта свінні...?». Назва адной з «Гутарак» М. Ермаловіча, дзе ён у з'едлівай сатыры піша пра навалач, адшчапенцаў на нашай зямлі. 24. «У... дэспатызму закаваная». З верша М. Ермаловіча «Байструкамі за бяссэнак запраданая». 28. «Бо не падставілі мы свае грудзі, // Каб засланиць імі...-Радзіму». З верша М. Ермаловіча «Гэта пры нас Беларусь забівалі». 31. «Песняры Беларусі // Цудадзейны...!». З верша «Песнярам Беларусі», які паэт прысвяціў Ларысе Геніюш. 32. «Ды ім... не патрэбна // І скарбы бацькавай душы». З верша «Сыны Васіля Цяпінскага». 33. Дзяржаўная... Узнагарода, якую М. Ермаловіч атрымаў у 1992 г. за кнігу «Старажытная Беларусь».

Упоперак

1. «На ваш..., што шмат нам далі, // Скажу я вам такое

слова: Вы Дастаеўскага ў нас узялі, // Замест нам даўшы Мураўёва». З верша «Водпаведзь». 2. Імя бацькі М. Ермаловіча, калгаснага конюха, якога як «ворага народа» бальшавікі беспадстаўна арыштавалі і расстралялі. 4. «Сёння... адзін ісці да славы – // Беларусь з бясслаўя падымаць». З верша «Шлях да славы». 5. «Чужыя... на нашым полі». Верш М. Ермаловіча. 6. «Агонь Купальскі!... наш палымяны!» З верша «Купалле». 7. Мінеральная фарба. 8. Указаху, кіргізаў народны паэт-пясняр. 12. «А ён ішоў, наш... // Вёў за сабою невідучых». З верша мастака Аляксея Марачкіна «Яшчэ не ўсіх ён разбудзіў», прысвечанага М. Ермаловічу. 13. «... пеклам для нас стала, // І мы за здраду церпім боль. // У нас Хрыстоў было нямала, // Але і Юдаў ці не больш». З верша М. Ермаловіча «О, Беларусь, у цябе нямала...». 14. «Наш..., нашу мову стопчуць, // Каб нас лягчэй было душыць». З верша «Дзеля таго...». 16. «О, як нуднай хлуснёю абрыдла // ... мне і розум свой сушыць». З верша М. Ермаловіча «О, як нуднаю хлуснёю абрыдла». 21. «Няўжо разам з ім наша... была пахавана, // Каб быў у чужацкай хлусні сляпы беларускі народ?». З верша М. Ермаловіча «Не верыш...». 22. «... Куляшова. Імя жонкі М. Ермаловіча, якая была амаль сляпому мужу «зрокам» і надзейнай апорай. 25. Знак задзьяка. 26. Шырокі..., ды невялікі збор (прык.). 27. Поўнач, паўночны вецер (спец.). 29. «На Радзіме ляжам на пагосце, // Тут пакінем працы... увесь». З верша Міколы Аўрамчыка «Гісторыку Міколу Ермаловічу». 30. «Б'е ў вочы ледзяным расыпчатым макама, // жменьмі кідае ў...». З верша «Пурга» Л. Геніюш, з якой М. Ермаловіч сябраваў і ліставаўся.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

Назвы нашых вёсак

(Працяг. Пачатак у №№ 30–35, 39–48 за 2010 г. №№ 1–7 за 2011 г.)

Ч

Чаранкі – вёска за 5 км на ўсход ад Паставаў на левым беразе ракі Лучайкі. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Адназначна растлумачыць паходжанне назвы пакуль немагчыма. Можна прапанаваць некалькі варыянтаў, кожны з якіх мае абгрунтаванне. Назва вёскі магла ўтварыцца ад беларускага даўняга слова «чарэнь» – «ляжанка на печы». Вельмі верагодна, што першыя жыхары мелі мянушку «чарэнькі» – аматары паляжаць на печы. У доўгія зімовыя вечары раней вясковыя людзі так у асноўным і бавілі час. Другі варыянт – паходжанне ад слова «чаранок» – «частка сцябла расліны», «атожылак», «парастак», што магло выкарыстоўвацца для абагуленай назвы нашчадкаў. Паходжанне назвы можна звязаць і з народным геаграфічным тэрмінам «чарэнь» – «тарфяное балота», якое сапраўды знаходзіцца недалёка ад вёскі. А ў польскай мове ёсць слова «czarna» – «чорны». У Пастаўскім раёне шырока распаўсюджанае прозвішча Чарэнька, а таксама сустракаюцца Чарненка, Чэрнік, Чарноў, Чарных, Чарнюк, Чарняўскі.

Чарты – вёска за 8 км на паўночны ўсход ад Паставаў на паўночным беразе возера Чарты. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. У 1905 годзе – вёска і хутар Чарты, ці Засінак (уладанне Пшаздзецкіх). Назва вёскі паходзіць ад наймення возера, а яно мае фінавугорскія карані: «чэр» (комі) – «прыток ракі, рака», «ты» (комі, удм.) – «возера». Сэнс назвы можна растлумачыць як «возера, якое злучаецца ракой з другім возерам». Возера Чарты якраз злучаецца рачулкай з возерам Тузьба.

Чарэмушнікі Пагарныя – вёска за 18 км на паўночны ўсход ад Паставаў на левым беразе ракі Паловіцы. У 1905 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Тлумачэнне гл. Чарэмушнікі Падзісенныя.

Чарэмушнікі Падзісенныя – вёска за 20 км на паўночны ўсход ад Паставаў на правым беразе ракі Дзісны. У 1905 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Паходжанне назвы вёскі можна звязаць з назвай расліны «чарэмышына» («чаромха») – «дрэва ці высокі куст сямейства ружакветных з сабранымі ў гронкі белымі духмянымі кветкамі і чорнымі даўкімі на смак ягадамі». Магчыма, гэтыя мясціны вызначаліся чаромхавымі зараснікамі над рэкамі. Як варыянт, паходжанне назвы вёсак можна звязаць з даўнім славянскім словам «чарэмны» – «прыгожы». У Пастаўскім раёне сустракаецца прозвішча Чарамных. Другая частка ў назвах адлюстроўвае геаграфічнае становішча паселішчаў: Падзісенныя – каля Дзісны, Пагарныя – па ўзгорках.

(Працяг на стар. 8)

У тэатры «Зьніч»

Беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра «Зьніч» 1 сакавіка ўдзень запрашае маленькіх глядачоў на лялечны манаспектакль «Праката Сафрона і пеўніка Андрона». Што застаецца рабіць кату Сафрону, калі злая мачаха выгнала з роднай хаты? Адзінае выйсце – шукаць лепшай долі. У пошуках шчасця ён пройдзе праз выпрабаванні і пакуты жыцця, пабудзе не толькі хату, але сяброўства і любоў. А дапамогуць кату Сафрону ў нялёгкім падарожжы верныя сябры: пеўнік Андрон, котка Нюся, мышка Яначка, Сарака-белабока і верабейчык Ерамей.

2 сакавіка ўдзень дзецям прапануецца лялечны манаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі», створаны паводле казкі Артура Вольскага. Хлопца Марціна і ката Максіма (а разам з імі і глядачоў) чакаюць захапляльныя прыгоды, у выніку якіх Марцін ператварыўся ў Графа Глінскага-Папялінскага. А пра тое, ці стаў ён ад гэтага больш значным і шчаслівым, даведаемся, паглядзеўшы спектакль.

Увечары таго ж дня запланаваны паэтычны манаспектакль «Прыпадаю да нябёс...», у аснову якога пакладзены вершы Яўгенія Яншчыц. У кожным творы паэтэсы закладзена душа, не пазначаная ні ў канкрэтным часе, ні ў дакладным месцы, шчыра адкрытая чалавеку. Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі

Беларусь Ларыса Горцава. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Таццяны Карабковай (скрыпка), Сяргея Сарокіна (гармонік), Дар'і Мяцеж (цымбалы).

3 сакавіка ўдзень маленькіх глядачоў запрашаюць на манаспектакль-сустрэчу паводле твораў Артура Вольскага «Вясёлая каруселя». Сцэнічная версія і выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музычнае суправаджэнне – Д. Неўмяржыцкая (цымбалы). Напрыканцы спектакля маленькіх глядачоў чакае магчымасць выйсці на сцэну і пазнаёміць глядачоў з уласнымі творамі.

На вечар 4 сакавіка запланаваны манаспектакль «Абранніца», створаны паводле «Маленькіх трагедый» і вершаў А.С. Пушкіна. Любы чалавек можа быць творцам. Яго абранасць залежыць ад таго, як чалавек выхоўвае сябе, як адчувае сябе ў жыцці – адсюль і назва спектакля – «Абранніца». Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца Галіна Дзягілева, рэжысёр-пастаноўшчык – Таццяна Пацай.

Дзіцячыя дзённыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Спектаклі адбываюцца ў тэатральнай зале культурынага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў Мінску. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне ў Мінску (017) 331-75-53.

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Чашкоўшчына – вёска за 15 км на ўсход ад Паставаў, за 9 км на захад ад Варапаева. Назва паходзіць ад славянскага «чашча, чашчобіна» ў значэнні «густы, цяжкапраходны лес; зараснікі кустоўя». Вёска ляжыць на ўскрайку вялікай лясной Варапаеўскай Дачы і ў пачатку асваення гэтай тэрыторыі людзьмі ўяўляла, напэўна, дрымучы гушчар.

Чашуны – вёска за 19 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 11 км на паўднёвы захад ад Белек на правым беразе ракі Паловіцы. Назва паходзіць ад прозвішча-мянушкі *Чашун*, якая ўтварылася ад славянскага дзеяслова «часацца» – «скрэбсціся», «чухацца». Прозвішча *Чашун* шырока распаўсюджана на Пастаўшчыне.

Чопанішкі – вёска за 35 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 5 км на поўнач ад Лынтупаў. У 1873 годзе была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні, належала Юрыю Бішэўскаму. Верагодна, назва паходзіць ад асновы «чоп», «чопка», што ў фіна-вугорскіх мовах азначае «ўпадзіна», «глыбокая даліна». У беларускай мове ёсць слова «чоп» у значэнні «чан для вады». Сустрэкаецца і дзеяслоў «чопкацца» – «ісці па гразі, па балоце». Як бачна, усе тлумачэнні звязаны да таго, што аснова «чоп» абазначае паглыбленне, нізіну. Сапраўды, вёска знаходзіцца ў лагчыне паміж узгоркамі.

Чорнае – вёска за 27 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на ўсход ад Варапаева на ўсходнім беразе возера Чорнае. У 1781 годзе ўваходзіла ў маёнтак Дунілавічы Ашмянскага павета. Назва вёскі паходзіць ад наймення возера, якое атрымала сваю назву за адметны чорны колер вады. Гэты колер стаў асновай і шматлікіх прозвішчаў на Пастаўшчыне: Чорны, Чарневіч, Чарненка, Чэрнік, Чарноў, Чарных, Чарнюк, Чарняўскі, Чарняк.

Чырвоны Ручай – вёска за 27 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 14 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў каля ракі Чырвоны Ручай. Назва вёскі паходзіць ад наймення ракі, якая вылучаецца сваім чырванаватым колерам з прычыны прысутнасці ў вадзе «аржавіння» – злучэнняў жалеза.

Чычалі – вёска за 16 км на захад ад Паставаў, за 6 км на паўднёвы захад ад Камаеў. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад прозвішча *Чычаль*, якое ўтварылася ад адпаведнай мянушкі. Паводле Фасмера *чычаль* – голы чалавек. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Чычаль.

(Працяг будзе)

МНС нагадвае:

- не пакідайце дзяцей без нагляду;
- трымайце спраўнымі электраправодку, пачное ацяпленне;
- прытрымлівайцеся правілаў пажарнай бяспекі.

Сакавік

1 – Савік Лідзія Сямёнаўна (1936, Любанскі р-н), літаратуразнаўца, крытык, культуролаг, аўтар звыш 100 артыкулаў і рэцэнзій, 230 энцыклапедычных артыкулаў, акадэмік Міжнароднай АН Еўразіі – 75 гадоў з дня нараджэння.

5 – Кандрат Крапіва (Атраховіч Кандрат Кандратавіч; 1896–1991), драматург, паэт, празаік, краязнаўца, грамадскі дзеяч, народны пісьменнік Беларусі, заслужаны дзеяч навукі БССР – 115 гадоў з дня нараджэння.

7 або 15 – Завадскі Юзаф (1781–1838), друкар (Віленская друкарня, «Новая друкарня» ў Гродне), выдавец, адзін з заснавальнікаў выдавецкай справы – 230 гадоў з дня нараджэння.

7 або 8 – Фальскі Усевалад Сцяпанавіч (1886 або 1887, в. Лошыца (цяпер у межах Мінска – ?), акцёр, тэатральны і грамадскі дзеяч, адзін са стваральнікаў беларускага прафесійнага тэатра – 125 гадоў з дня нараджэння.

9 – Козенка Мікола (Мікалай Аляксеевіч; 1951, Мазыр), этнахарэолаг, педагог, рэжысёр, дзеяч амаатарскай творчасці, аўтар ідэі, праекта і мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіна», мастацкі кіраўнік Узорнага фальклорнага гурта «Берагіна» (Барысаўскі р-н) – 60 гадоў з дня нараджэння.

10 – Супрун Васіль Рыгоравіч (1926, Слоніўскі р-н – 2007), беларускі краязнаўца, археолаг, паэт – 85 гадоў з дня нараджэння.

14 – Дубашынкі Павел Піліпавіч (1931, Шаркаўшчынскі р-н – 2000), акцёр, народны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

14 – Місько Павел Андрэевіч (1931, Слуцкі р-н), пісьменнік, аўтар шматлікіх прыгоднічкіх твораў для дзяцей і інш. жанраў, перакладчык – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Мялешка Васіль Іванавіч (1921–2004), вучоны-гісторык, даследчык аграрнай гісторыі Усходняй Беларусі XVII–XVIII стст., аўтар шматлікіх навуковых працаў – 90 гадоў з дня нараджэння.

Правядзем матухну Зіму!

27 лютага і 6 сакавіка Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту запрашае дзяцей і дарослых на музейныя мерапрыемствы, прысвечаныя святкаванню старажытнага свята Масленіца.

Удзельнікі мерапрыемства даведаюцца, што значыць слова «Масленіца» і чаму ў старажытнасці яна святкавалася 3 тыдні, з якіх святаў і прысвяткаў складалася, якія стравы падаваліся на стол і каму аказвалі асаблівую пашану. Правесці матухну Зіму дапамогуць спевы і карагоды ў выкананні лепшых фальклорных гуртоў: «Грамніцы» – лаўрэата Міжнародных конкурсаў і фестываляў, «Шчодрыца», «Беларуская песня», «Джамбібум». Асаблівасцю сёлетняга свята «Сустрэча Масленіцы» (адбудзецца 27 лютага) стане паказ рэканструкцыі элементаў масленічнага абрада Любанскага раёна і сумесны выраб пудзіла, якое традыцыйна спальвалася ў апошні дзень – Даравальную нядзелю.

А 6 сакавіка запрашаюць весела правесці час на «Провадах Масленіцы». Наведнікі змогуць далучыцца да кірмашовых забаваў: паглядзець прадстаўленне народнага лялечнага тэатра Батлейка, прыняць ўдзел у народных гульнях і танцах, пагушкацца на арэлях, а пасля гульняў і танцаў падмацавацца ў карчме рознымі прысмакамі, набыць сувеніры народных майстроў! А таксама кожны наведнік атрымае смачны пачастунак – традыцыйны масленічны блін-сімвал веснавага сонейка. Кульмінацыйна свята будзе спальванне вырабленага 27 лютага пудзіла і велізарнай вогнянай скульптуры Марэны, якую вось ужо трэці год запар вырабляюць у музеі з гэтай нагоды.

Святочныя мерапрыемствы пройдуць удзень з 12-й па 15-ю гадзіну. Арганізатары запэўніваюць, што мерапрыемствы адбудуцца ў любое надвор'е.

Уласная інф.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год

ЛАТЫШСКАЯ МОВА – мова латышоў, асноўнага насельніцтва Латвійскай Рэспублікі. Належыць да балтыйскай групы індаеўрапейскіх моваў. Развіццё мовы і пісьменнасці затрымала інтэрвенцыя нямецкіх феодалаў у XIII ст. У 1537 г. з'явілася рукапісная «Падручная кніга царквы св. Якава». Першыя друкаваныя кнігі – «Катэхізіс» П. Канізія (Вільня, 1585) і «Малы катэхізіс» М. Лютэра (Кёнігсберг, 1586). Літаратурная латышская мова складалася ў канцы XIX ст. Письмо на аснове лацінскага алфавіта (33 літары). Існуюць тры дыялекты: сярэднялатышскі (цэнтральная Латвія, стаў асновай літаратурнай мовы), лівонскі (паўночная частка Курземе, паўночна-заходняя частка Відземе на беразе Рыжскага заліва), верхнелатышскі (усходняя частка Латвіі). Латышская мова ўзаемадзейнічае з беларускай. У літаратурнай мове і гаворках ёсць беларусізмы каза (каза), kozuch (кажух), matka (маці) і інш., адпаведна ў беларускай мове – словы латышскія («дылда», «мурза», «мітусіць» і інш.).

ЛАТЫШЫ – нацыя, асноўная частка на сельніцтва Латвійскай Рэспублікі. Гавораць на латышскай мове. Жывуць таксама за мяжой (у тым ліку – у нашай краіне). У этнагенэзе латышоў удзельнічалі балцкія і фіна-вугорскія плямёны. У 1-й пал. 1-га тысячагоддзя н.э. аформіліся этнічныя народнасці: куршы, латгалы, земгалы, селы, лівы. Нацыя сфармавалася ў XIX ст.

Этнакультурныя сувязі беларускага і латышкага народаў маюць даўнія традыцыі, асабліва ў памежных раёнах. На тэрыторыі, дзе жылі латгалы, знаходзіўся старажытны горад Герцыке, які належаў Полацкаму князству, там былі групы і ўсходне-славянскага насельніцтва. У XIII ст. жыхны Полацкай зямлі разам з латгаламі і інш. плямёнамі змагаліся супраць нямецкіх рыцараў, што ўварваліся ў Прыбалтыку (гэта адлюстравана ў раманах Леаніда Дайнекі «Меч князя Вячкі»).

Перасяленне латышоў на ўсходнія і паўночна-ўсходнія беларускія землі пачалося ў XVIII ст. Найбольш інтэнсіўна працэс ішоў у 1860–1880-я гг. (у 1870 г. у Беларусі было 800–900 латышскіх перасяленцаў, у 1877–1883 гг. у Віцебскай губерні яны складалі 51,5% усіх перасяленцаў). Асядалі і ўтваралі вёскі (Магілёўшчына), хутары і невялікія пасёлкі (Віцебшчына). У 1897 г. шматлікія групы латышоў жылі ў Віцебскім (каля 4 тыс. чал.), Полацкім (каля 1,7 тыс.), Аршанскім да 3,7 тыс.) і Быхаўскім (каля 1 тыс.) павятах.

(Заканчэнне будзе)

